

Institutt for fysikk, NTNU

Faglig kontakt under eksamen:

Professor Johan S. Høye

Tlf. 93654

Sensurfrist: 21. juni.

Eksamen i fag TFY4135 Fysikk

Tirsdag 31. mai 2005

Kl. 09.00 - 13.00

Tillatte hjelpemidler: Godkjent lommekalkulator

Rottmann: Matematisk Formelsamling

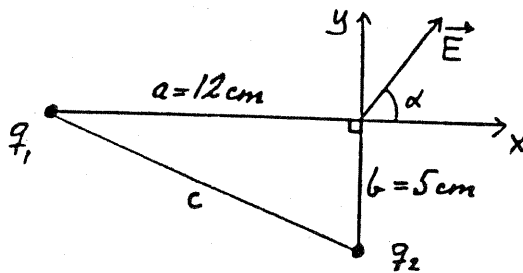
Rottmann: Mathematische Formelsammlung

Barnett & Cronin: Mathematical Formulae

O. Jähren og K. J. Knutsen: Formelsamling i matematikk

Oppgave 1

a)

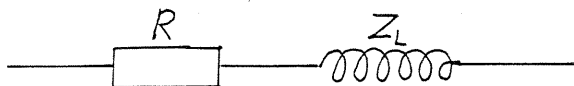

To ladninger $q_1 = 2,5 \cdot 10^{-8} \text{ C}$ og $q_2 = 1,8 \cdot 10^{-9} \text{ C}$ er plassert på henholdsvis x - og y -aksen i avstandene $a = 12 \text{ cm}$ og $b = 5 \text{ cm}$ fra origo som vist på figuren. Bestem kraften mellom ladningene.

Finn retning og størrelse på den elektriske feltstyrken $\mathbf{E}$ i origo. [Hint: Bestem først komponentene E_x og E_y .]

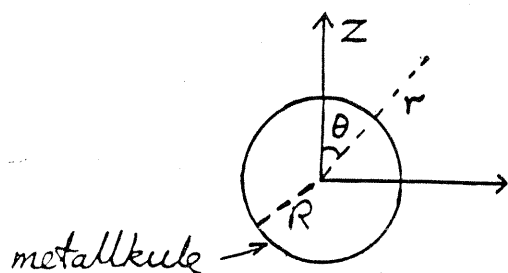
Oppgitt: $F = k \frac{q_1 q_2}{r^2}$ der $k = \frac{1}{4\pi\epsilon_0} = 9,0 \cdot 10^9 \text{ Nm}^2/\text{C}^2$, $\mathbf{E} = \mathbf{F}/q$.

b)

En motstand $R = 4,0\Omega$ koples i serie med en impedans (som er en induktans) av størrelse $Z_L = X = 3,0\Omega$ og fasevinkel $\alpha_0 = 90^\circ$ (ved en gitt frekvens). Beregn resulterende impedans Z og dens fasevinkel α . [Hint: Benytt enten viserdiagram eller komplekse tall for beregning.]

c)

Ei metallkule med radius R plasseres i et ytre elektrisk felt som er rettet langs z -aksen. Ladninger i metallkula blir da forskøvet slik at det resulterende elektriske potensialet for $r > R$ blir

$$V(r, \theta) = Az + B \frac{\cos \theta}{r^2}$$

der $r = \sqrt{x^2 + y^2 + z^2}$ er radialavstanden fra sentrum av kula og θ er vinkelen som retningen til $\mathbf{r}$ danner med z -aksen ($z = r \cos \theta$). Koeffisientene A og B er konstanter. Beregn det elektriske feltet $\mathbf{E}$ utenfor metallkula når koeffisientene A og B antas gitt.

Hva må retningen til $\mathbf{E}$ være på kuleoverflata da den er ei metalloverflate?

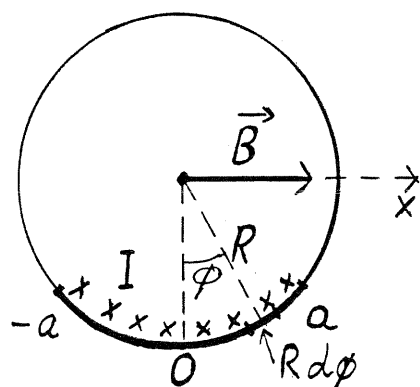
Oppgitt: $\nabla V = \frac{\partial V}{\partial r} \mathbf{e}_r + \frac{1}{r} \frac{\partial V}{\partial \theta} \mathbf{e}_\theta + \frac{1}{r \sin \theta} \frac{\partial V}{\partial \phi} \mathbf{e}_\phi$ (med kulekoordinater), $\mathbf{E} = -\nabla V$.

Oppgave 2

a) Skriv ned uttrykket for kraften $\mathbf{F}$ (Lorentzkraften) på en elektrisk ladning q som beveger seg med hastighet $\mathbf{v}$ i elektrisk felt $\mathbf{E}$ og magnetisk felt $\mathbf{B}$.

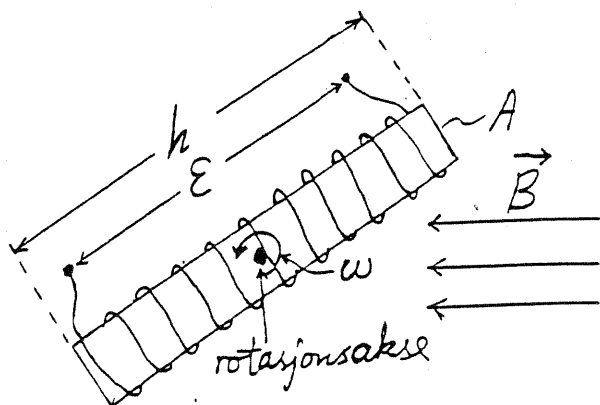
En ladet partikkel med hastighet $\mathbf{v}$ beveger seg i et homogent magnetfelt $\mathbf{B}$ av størrelse $B = 0,12 \text{ T}$. Hastigheten er rettet normalt (eller vinkelrett) på magnetfeltet. Ved i tillegg å sette på et elektrisk felt $\mathbf{E}$ av størrelse $E = 1,5 \cdot 10^5 \text{ V/m}$ vil partikkelen bevege seg langs en rett linje. Hva er størrelsen på hastigheten v ? Hvordan er vektoren $\mathbf{E}$ rettet i forhold til vektorene $\mathbf{v}$ og $\mathbf{B}$?

b)

Ved å legge strømførende rette ledere ved siden av hverandre vil det dannes et strømførende bånd. Dette båndet av bredde $2a$ legges på en sylinderflate med radius R som vist på figuren. Båndet fører strømmen I normalt på og rettet inn i papirplanet. Strømmen I er jevnt fordelt over bredden $2a$. Benytt resultatet for størrelsen av magnetfeltet til en uendelig lang rett leder oppgitt nedenfor til å beregne magnetfeltet $\mathbf{B}$ i sentrum av sylindren. [Hint: Bestem først bidraget til magnetfeltet fra et lengdeelement $R d\phi$ langs sirkelen.]

c)

En solenoide roterer i jordmagnetfeltet $\mathbf{B}$ slik at det induseres en elektromotorisk spenning $\mathcal{E}$ i vindingene. Anta at solenoiden roterer med konstant vinkelhastighet $\omega = 600 \text{ s}^{-1}$ om en akse som står normalt til både $\mathbf{B}$ -feltet og lengdeaksen til solenoiden. Hva blir maksimalverdien $\mathcal{E}_m$ (amplituden) til $\mathcal{E}$ når $B = 5,0 \cdot 10^{-5} \text{ T}$, lengden $h = 10 \text{ cm}$, tverrsnittet $A = 1,5 \text{ cm}^2$ og tettheten av vindinger $n = 30 \text{ cm}^{-1}$?

Oppgitt: $B = \frac{\mu_0 I}{2\pi r}$ (størrelse av magnetfelt fra uendelig lang rett leder).

$$\mathcal{E} = -\frac{d\phi_m}{dt}, \quad \phi_m = \int \mathbf{B} d\mathbf{A}, \quad 1 \text{ T} = 1 \frac{\text{Vs}}{\text{m}^2}.$$

Oppgave 3

a) I avstanden $R_1 = 15$ m fra en lydkilde er lydintensiteten $I_1 = 3,5 \cdot 10^{-3} \text{ W/m}^2$. Hvor mange decibel er lydintensitetsnivået?

Lydintensiteten avtar med avstanden fra lydkilden. Hvor stor er lydintensiteten I_2 i avstanden $R_2 = 35$ m fra lydkilden når det antas at lyden sendes ut jevnt i alle retninger fra lydkilden?

b) For vannbølger på djupt vatn er sammenhengen mellom vinkelfrekvens ω og bølgetallet k gitt ved

$$\omega^2 = gk$$

der $g = 9,8 \text{ m/s}^2$ er tyngdeakselerasjonen. Bestem fasehastigheten v_f og gruppehastigheten v_g for slike vannbølger. Uttrykk svarene ved g og ω ved at k elimineres ved hjelp av den gitte likningen.

Et bølgetog (bølgegruppe av endelig utstrekning) beveger seg over en strekning på $L=200$ km. Bølgene svinger med en periode $T = 12$ s. Hvor lang tid t trenger bølgetoget på å bevege seg over denne strekningen på 200 km?

c) Ved å sende røntgenstråling inn mot en krystall vil en få Bragg-refleksjon. Et enkelt kubisk gitter med atomavstand $d = 3,8 \text{ \AA}$ ($= 0,38 \text{ nm}$) vil ha d som største avstand mellom gitterplan. Hva blir avbøyningsvinklene $\psi = 2\theta$ ved Bragg-refleksjon mot dette gitterplanet når røntgenstrålingen har bølgelengden $1,7 \text{ \AA}$ ($= 0,17 \text{ nm}$)? (θ er vinkelen mellom gitterplan og innfallende stråle.)

I en krystall kan det legges en uendelighet med gitterplan med stadig mindre avstand mellom planene. For å gi Bragg-refleksjon må avstanden mellom gitterplan være større enn en minste avstand d_m . Hva er denne minste avstanden d_m for det her gitte tilfellet?

Oppgitt: $2d \sin \theta = m\lambda$, $\beta = 10 \log_{10}(I/I_0) \text{ dB}$, $I_0 = 10^{-12} \text{ W/m}^2$,

$$\omega = 2\pi f, \quad \omega = ck, \quad v_g = \frac{d\omega}{dk}$$